

Köy İçmesuyu Çalışmaları

İçmesuyu mevzuu, memleketimizde halli gereken önemli dalardan birini teşkil etmektedir. Yurdumuzda mevcut 61 bin köy, şehir, kasaba ve mahallenin yarı yarıya sıhhi içmesuyundan mahrum olduğu diğer yarısının da var kabul ettiğimiz içmesuyu tesislerinin tevsi ve ıslaha ihtiyacı bulunduğu gözönüne alınır, bu mühim konunun önemi kendiliğinden ortaya çıkar.

Bu konu, her türlü rantabilite hesaplarından ve ekonomik mülâhazalardan uzak, vatandaşın sıhhi şartlar içinde yaşaması konusudur.

Bu konu, sıhhi içmesuyundan tamamiyle mahrum 10 milyon vatandaş ile kısmen mahrum diğer bir 10 milyon vatandaşımıza sıhhi içme ve kullanma suyu temin etme konusudur.

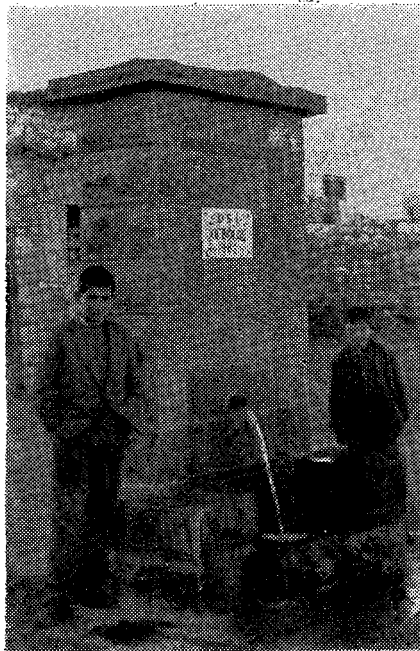
İçmesuyu mevzuları ile işgal eden müesseselerin mevzuatlarına uygun olarak konuyu iki kısma ayırarak mütalâa etmek uygun olduğundan biz burada, İller Bankası Genel Müdürlüğünün görevleri arasına giren ve son sayıma göre nüfusları 3000 den fazla olan kasaba ve şehirleri bir yana bırakarak 7478 sayılı (Köy İçmesuları Hakkında Kanunu) nun şümulüne giren işlerden bahsetmek istiyoruz.

Sözü edilen kanunun meriyete girmesinden evvel köy içmesuyu işleri vilâyet bayındırlık müdürlükleri marifetiyle yürütölmekte idi. DSİ Genel Müdürlüğü ise Mali ve teknik yardımlarda bulunmaktaydı. Ancak, sene be sene içmesuları getirilmiş köylerden arta kalanlar, yapılmış olanlara nisbetle daha teknik çalışmayı icap ettiren daha muğlak işaleleri ihtiva ettikleri ve bu köylere su temini hususunda vilâyet bayındırlık müdürlüklerinin müşkül durumda kalacakları anlaşıldığından bu gibi köylerin içmesu tesislerinin DSİ Genel Müdürlüğü vasıtasıyla yaptırılması daha uygun görölmüş ve bu maksatla 9.5.1960 tarihinde 7478 sayılı kanun kabul edilerek köy içmesuyu işleri DSİ'nin aslı vazifeleri arasına sokulmuştur.

Yazan :
Mehmet GÖLHAN
Yük. Müh.

○

Mezkûr kanunun yürürlüğe girmesiyle DSİ merkez ve bölgeleri teşkilâtlanmaya başlamıştır. Bugün merkez teşkilâtında 25 mühendis, 12 fen memuru ve 64 teknik yardımcı personel çalışmaktadır. Bölgelerde ise, 28 mühendis, 33 fen memuru ve 223 teknik yardımcı personel içmesuyu işleri ile görevli bulunmaktadır.

Kayseri - Beydeğirmeni köyü çeşmesi

Devlet Su İşlerince, köy içmesuyu işlerinin tam olarak ele alınması 1962 senesinde başlamıştır. O sene zarfında 1800 köye ait istikşâfi etüd raporu ve 850 köye ait proje tanzim edilmiştir. Yine geçen sene 1050 köy içmesuyu inşaatı üzerinde çalışılmış ve bunlardan 450 köye su getirilmiştir.

1963 yılı programları tahtında, 2500 köyün istikşâfi etüdü, 2000 köyün projesinin yapılması derpiş edilmiştir. Bu seneki inşaat programında 1700 köy ele alınmıştır. Mali yıl sonunda, en iyimser tahminler-

le 700 köyün içmesuyu tesisleri ikmâl edilmiş olacaktır. Yine bu seneki çalışmalarımız arasında 900 köyde hidrojeolojik etüdlerin yapılması ve 300 köyde sondaj kuyusu açılması işlerimiz de mevcuttur. Bir kısım basit ve ucuz köy içmesuyu tesislerinin yaptırılması işi de vilâyetlere bırakılmıştır. 1963 mali yılında vilâyetlerce cem'an 822 köyde çalışma yapılacaktır. Vilâyetlerde içmesuyu işleri ile uğraşan personel 231 adettir.

Gayemiz, her sene 2000 köye sıhhi ve temiz içmesuyu getirmektir. Bugün için bu değerin çok altında çalışmamızın, mali ve teknik sebepleri yanında diğer nedenlerini da sırası geldikçe izaha çalışacağım.

DSİ olarak köy içmesu işleri üzerindeki çalışmalarımız beş safhada yapılmaktadır.

1 — Envanter toplama : Köylerin bugünkü içmesuyu imkânlarını ve tesis durumlarını tesbit etmek bakımından 1960 senesi sonlarında başlanan envanter çalışmaları, birkaç vilâyet hariç bitmiş durumda dir.

2 — İstikşâfi Etüd : Envanter çalışmalarına göre susuz olarak tesbit edilen köyler, teknik imkânlar nisbetinde etüd programına alınmakta ve programa bağlanan köyler senesi içinde ikmâl edilmeye çalışılmaktadır.

Etüd raporlarına esas alınacak su kaynakları sarfiyatlarının yeraltı sularının asgarî olduğu mevsimde (Ağustos - Kasım ayları arasında) ölçmek icabettiğinden, arazi işlerinin nisbeten kısa bir zamana sıkıştırılması icap etmekte ve az zamanda çok iş başarabilmek için çok sayıda elemanın, yine çok sayıda vasıta ile araziye çıkmaları zarurî olmaktadır. Eleman ve vasıta durumu esasen fazla olmadığından bütün kaynakların asgarî mevsimde ölçülmesine imkân olmadığı için bazan da proje ve inşaat safhasında müşkülâtla karşılaşmaktadır. Etüd sırasında en fazla karşılaşılan güçlüklerden biri, bilhassa 1/25.000 öl-

haritaları olmıyan bölgelerdeki köylerde yapılan su araştırmalarıdır. Bazı köylüler, kendi hudutları dahilindeki menbaları göstermeyip, daha uzak mesafelerde başka köylerin hudutları içindeki kaynakları tetkik ettirmektedirler.

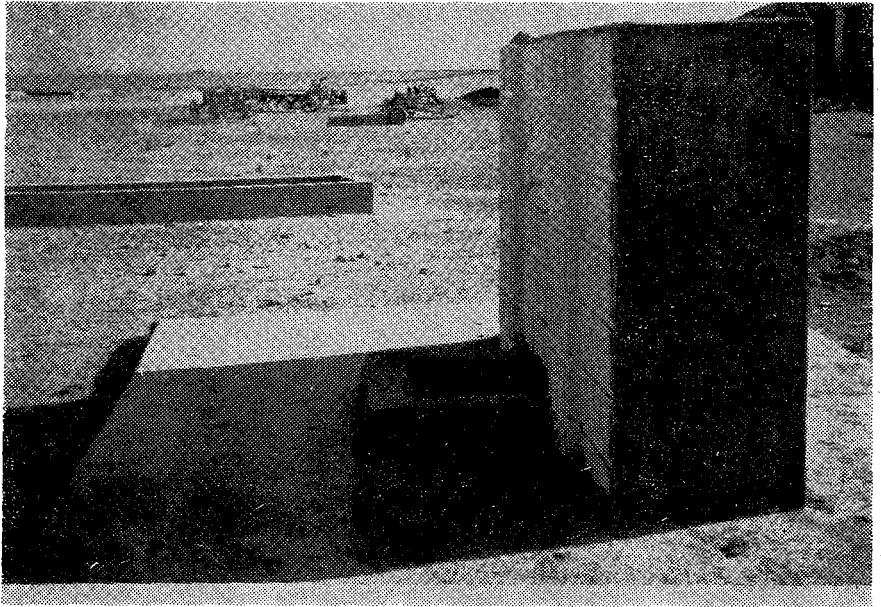
Bazan da, ihıncık şuracıkta bir kaynak var gövdem kalınlığında akıyor, denir. Kafiye halinde yollara düşülür, saatlerce gidilir dere, tepe, dağ ve bayır ne varsa geçilir, ihıncık denilen yere varılmadan bahis konusu gövde kalınlığındaki su azaletilmeye başlanır, çoğu zaman da ataları görmüş olur suyu orada vaktiyle.. tabii küçük bir sızıntı görülerek veya bir damla suya tesadüf etmeden akışama zor dönülür köye.

Yine etüd programlarına alınmış olan köylerden bir kısmının yollarının olmaması sebebiyle vasisa ile gidilememesi karşılaşılan güçlükler arasındadır.

Bütün bu güçlükler yenildiğinde karşımıza yepyeni bir problem çıkmıştır. Köy civarında cazibe ile gelebilecek memba yoktur. Kuyu açılıp suların terfi ile basılması lazımdır. Köylüye sorarsınız, muhtar, azası, ihtiyar meclisi toplanır... Neticede biz kuyu suyu içmeyiz bize akar su getirin derler veya güçleri yoktur, motor çalıştırmaya... sel suları ile doldurulan sarnıç sularını içmeye devam ederler. Sıhhi içmesuyunun faydaları sayıp dökülür iknâ edilemezler... Mikroptan, hastalıktan bahsedersiniz... «Görüyor-sunuz ya senden daha yapıyım, mikrop da ne imiş?» diye kestirip atılır bazen... Başkalarından öğrenirsiniz yapılı vatandaşın yedi çocuğu olmuş dördü rahmetlik olmuştur.

1959 senesinde Ankara'nın yakın köylerine içmesuyu getirilmesi hususunda hummalı bir faaliyet başlamıştı. Köy köy günlerce dolaşılıp raporlar ve projeler hazırlandı... Ankara'ya 25 km. mesafede Susuz köy de bu arada etüd edildi, köye cazibe suretiyle gelebilecek memba-lar bulunmadığından hemen yakında bir sondaj kuyusu açılarak, terfi dairesi, depo ve çeşmeler yapıldı, motopomp monte edilerek depoya sular basıldı ve çeşmelerden tertemiz sular akıtıldı... sevinmiştik Su-

suz köyün ismini değiştireceğiz diye.. Tesisler köylüye devredildi... Aradan bir ay geçmişti.. Tesisleri işler vaziyette görmeye gitmenin sevinci içinde, yola çıktık. Terfi dairesi kapısına vurulan kocaman bir asma kilit hayal sukutuna uğrattı bizi.. Muhtardan öğrendik ki motor gaz yiyordu... Bu köy, Ankara'nın yanı başında ve İstanbul yolu üzerindedir. Anadolu'nun üçra köşelerinde kalmış, şehirle irtibatı hiç veya çok az olan köylerimizin durumu gözönüne alındığında, terfili tesislerle içmesuyu isalelerinden büyük endişe duyulmaktadır. Bu itibarla imkân nisbetinde uzak mesafelerden cazibe ile su getirilmesine çalışılmakta ve köyler grup olarak ele alınmaktadır.

Urfa — Sultantepe köyü çeşme ve yalağı

Yine birbirine yakın ova köyleri için merkezi yerde bir sondaj kuyusu açılarak terfi ile sular depoya basılmakta ve köylere tevzi edilmektedir. Bu suretle birkaç köye ancak bir motopomp çalıştırılması işi düştüğünden işletmeden tasarruf sağlanmakta ve pompanın çalıştırılması emniyet altına alınmış olmaktadır.

Sıhhi içmesuyunun önemi anlaşılarak ona yeter öncelik verilememektedir. Yaşama seviyesi düşük olan toplumlarımız tarafından bu sıhhi davanın benimsenilmesi çok uzun senelere ihtiyaç hissettiren bir

eğitim problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa ki, en hayati bir ihtiyacımızı karşılayan içmesuyu tesislerinin inşaatlarının daha fazla geliştirilmesine işin tahammülü yoktur. Toplum kalkınmasının plâna bağlandığı bir devirde, içmesuyundan mahrum bir köyde kalkınma çalışmalarından bahsedilemez.

Bu mevzuun yurt ölçüsünde gerçekleştirilmesi için, muhtelif müesseseler ve şahıslar tarafından hesaplanan yatırım yekûnu ve malzeme ihtiyaçları az çok farklı değerler göstermektedir.

Bu farklı değerleri bir noktada toplayabilmek, istikbale muzaf tahminleri doğruya yakın hesaplayabilmek ve bir köye ait içmesuyu tesislerinin ortalama değerini bula-

bilmek bakımından yapmış olduğumuz bu istatistiki çalışmaların neticelerini izahta fayda görmekteyim.

1962 malî yılının son ayı zarfında DSİ İçmesuları Dairesine intikal eden köy içmesuyu istikşâfi etüdü raporları çalışmalarımıza esas alınmıştır. Bu zaman içerisinde ceman 1628 köye ait rapor tetkik edilmiştir. Cetvel 1 de, yapılacak tesis durumlarına göre, neticeler gösterilmiştir. Buna göre 1531 köyde sıhhi içmesuyu tesisleri yok, 75 köyde tesisler onarıma muhtaç, 22 köyde de içmesuyu tesislerinin kifayetsiz olduğu görülmüştür.

Cetvel : 1 - İstikşâfi etüdleri yapılan köylerin içmesuyu tesîs durumları.

Cinsi	İçmesuyu tesisi				Yekûn
	Yeni yapılacak	Onarılacak	Var		
Köy Münferit	1 443	75	21		1 539
19 Ad. Grup	63	—	—		63
Kasaba	25	—	1		26
Yekûn :	1 531	75	22		1 620

Yapılacak içmesuyu tesislerine ait proje karakteristikleri Cetvel-2 de verilmiştir. 1628 adet köyü içine alan 1584 projeden ancak 200 adedinde isale, terfi suretiyle yapılmaktadır. Bu da % 13'e tekabül eder. Şunu hemen işaret edelim ki bu çalışmalar da hidrojeolojik etüd ve sondajlar nazarı itibara alınmamıştır. Her sene içmesuyu maksadı ile açılan ve açılacak olan 200-300 adet sondaj kuyuları da kaale alınırrsa terfili isalelerin % 25-30 olduğu söylenebilir.

Bir köy ve kasaba içmesu tesisleri için ortalama keşifler Cetvel-3 de verilmiştir. Kasaba içmesuyu işi için 312 000 TL., münferit köy içmesuyu için 102 000 TL. ve 3 köylük bir grup için 376 000 TL. ihtiyaç olduğu cetvelin tetkikinden anlaşılmaktadır. Bu cetvele göre onarım işleri oldukça pahalıya mal olmaktadır. Buna sebep, mevcut toprak ve beton boruların çeşitli etkililerle kırılması, bozulması ve isale edilmekte olan suların kirlenmesi ileri sürülerek bütün hattın demir boruya tahvil edilme isteğidir.

çimento boru sanayiinin memlekette yeni kurulmuş olması ve istihsalinin belirli çaplara inhisar etmesi, boru istihsalinin, ihtiyaca cevap verememesi, bazı çaplarda, istenilen standardın temin edilememesi ve bu cins boru tatbikatına yakın bir zamanda başlanılmış olmasını zikredebiliriz.

Istenilen çapta ve istenilen standardta boru imal edilmesiyle eternit boru kullanma nisbeti de artmış olacaktır.

Font boru nisbeti % 11 olarak tesbit edilmiştir. Bu nisbetin % 50 sini 80 ve 100 mm. çapındaki borular teşkil etmektedir. Font borular, terfili tesislerde, kayalık ve arızalı isalelerde ve yüksek tazyikli icap ettiren yerlerde kullanılmaktadır. Asbestli çimento boru sanayiinin inkişafı ile font boru kullanma nisbetinin düşeceği muhakkaktır.

3 — İçmesuyu kaynak tahsis ve çalışmaları :

CETVEL : 2 Proje karakteristikleri

PROJE	Adı	Adet	Nüfus	Su	Mevcut	İsale	Keşif	Halk
			1960/1992	ihtiyacı	su	Tufltu	tutarı	yardımlı
			1000 adet	1/sn.	1/sn.	km.	1000 TL.	1000 TL.
Köyler	Onarım	75	1072	2170	304	3726	4458	125
	Yeni iş	1506					153096	15257
Kasabalar		25	2029				7800	
Yekûn :		1606		2170	304	3726	165354	15382

Sözü edilen 200 adet terfili tesisisten 46 adedinde memba. suyu, 154 adedinde kuyu suyu (âdi, keson, derin kuyu) kullanılmıştır.

(Köy sayısı - Suyu mevcut olanlar) = Susuz 1606 köye ait projelerin tatakuku ile, halen 304 1/sn su ile idare eden 1 072 000 nüfusa, 2170 1/sn su getirilmiş olacak ve bu iş için 165 milyon lira sarfedilecektir. Bu miktarın 15 milyon lirası halk yardımıyla karşılanacaktır.

Halk yardımının, keşif tutarına nisbeti % 9,3 mertebesinde. Bu miktar, işin inşaat safhasında biraz daha artış göstermektedir. Halk yardımının, % 86 sı hendek kazı ve dolgusu; kum, çakıl, taş temini ve nakliye işleri gibi işçilik yardımını teşkil etmekte, diğer % 14 miktarı ise nakdi yardıma tekabül etmektedir.

1606 köy için isale hatlarında kullanılan boruların cins, miktar ve çapları Cetvel-4 de gösterilmiştir.

Cetvelin tetkikinden de anlaşılabacağı üzere, köy içmesu işlerinde kullanılan boruların % 77 sini jütlü gelik borular teşkil etmektedir. Bu nisbetin yüksek olması boru temininin, ferşiyat ve nakliyesinin kolay olmasındandır. Bu cins boruların en fazla kullanılan çapları 1 1/2 ve 2 inch.lik olanlardır.

DSİ Genel Müdürlüğünce yapılmakta olan vazifelerin en müşkül-lerinden biri de içmesuyu kaynak tahsisi ve tevzii çalışmalarıdır.

7478 sayılı «KÖY İÇMESULARI HAKKINDA KANUN» un 11 ve 15. inci maddeleri, bu kanunun tatbikini temin için :

- Umuma ait olan,
- Hususi kanunlarla köye veya köylere devir ve tahsis edilen,
- Köy veya köylerin kadim-

CETVEL : 3 - Ortalama keşif bedelleri

İçmesu tesisi	Köy adedi	Ortalama keşif tutarı	
		1000 TL.	
Köy Onarım	1	60	
Yeni iş	1	102	
Kasaba	1	312	
Grup köy	3	376	

Asbestli çimento boru nisbeti % 12 mertebesinde bulunmuştur. Bu nisbetin düşük olmasını muhtelif sebepleri vardır. Bu arada, asbestli

den beri intifaında bulunan,

d) Bir veya birkaç köye fermanla veya mahkeme ilâmı ile verilmiş olan suları, köyün, köylerin ve son

sayıdaki nüfusu 3000 den az olan kasabalarla, 178 sayılı kanun ile askerî garnizonların içmesuyu ihtiyaçlarına göre tevzi etmeye, kısmen veya tamamen başka köyün, köylerin veya garnizonların ihtiyacına tahsis etmeye veya (Tahsis şeklini değiştirmeye) DSI Genel Müdürlüğünü selâhiyetli kılmıştır.

Sözü edilen 7478 sayılı kanunun 13. maddesi mucibince, içmesuyu tesislerinin yapılması vilâyetlere bırakılan köylerin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının tahsis ve tevziine vilâyet idare heyetini vazifeli kılmış bulunmaktadır.

DSİ Genel Müdürlüğüne tahmil edilen vazifenin bihakkın yerine ge-

tirilmesi ve halihazırda su kaynaklarından istifade etmekte olan vatandaş hak ve hukukuna mümkün olduğu kadar riayet etmek için, istikşâfî etüd raporlarının hazırlanmasından sonra, proje ve inşaat çalışmalarına başlamadan, karşılaşılmaması muhtemel güçlüklerin önceden hal edilmesi icap etmektedir.

Bugüne kadar yapılan tatbikat-tan, içmesuyu ihtilâflarının çoğu, memba tahsis işlemleriyle ilgilidir. Tahsis işleminin imkân nisbetinde vatandaş mağduriyetini önliyecek şekilde yürütülmesinin zarurî olduğuna inanan DSI Genel Müdürlüğü bu konu üzerinde hassasiyetle durmaktadır.

İçmesuyu tahsisleri DSI Genel Müdürlüğünce yapılacak işlere ait istikşâf raporlarının tanzim ve tasdikinden sonra herhangi bir köye getirilmesi kararlaştırılan su için, ilgili DSI Bölge Müdürlüğünce bir tahsis teklifnamesi hazırlanmaktadır. Bu teklifnâmede içmesuyu getirilecek köyün ismi, ili, ilçesi, bucağı, grup veya münferit olduğu, tahsis teklifinin gayesi, tahsis teklifini yapan, kaynağın adı, yeri, koordinatı, kaynağın rakımı, hangi köy hudutları içinde bulunduğu, kaynağın sarfiyatı ve ölçü tarihi, tahsis edilmesi teklif edilen su miktarı, kaynağın halihazırda ne maksatla kullanıldığı, kaynağın halihazır hu-

80

Senedenberi tanınan

EMERGÊ Taşıyıcı kolonları

Bütün sanayi kollarında temayüz etmiştir

- Uzun ömür
- Darbelere ve aşınmaya karşı yüksek mukavemet
- Her türlü çalışma şartlarında malzemenin tam emniyetle taşınması

Tafsilâtı bilgi almak için

Türkiye Mümessili:

H. KRANZFELD

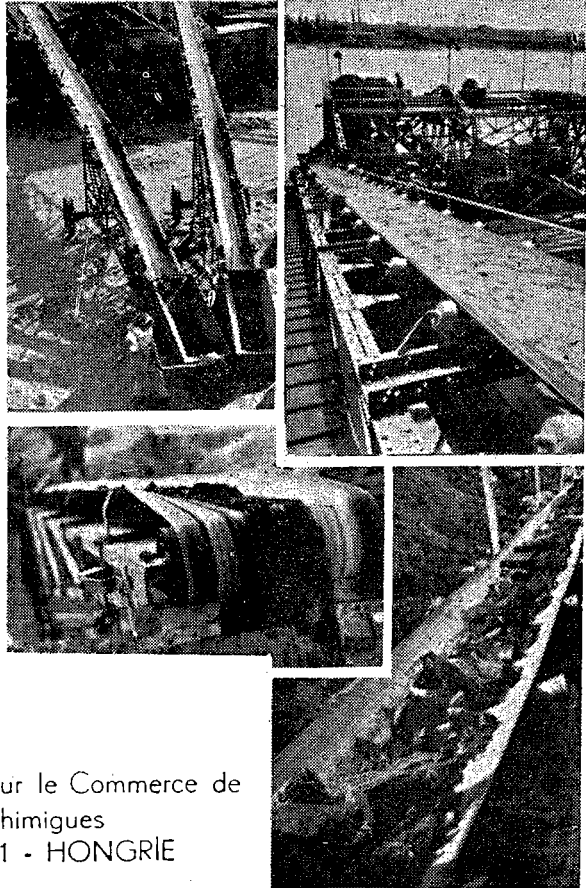
P.K. 9 Galata İSTANBUL

veya

Société Hongroise Pour le Commerce de Produits Chimiques

BUDAPEST 4, B.P. 51 - HONGRIE

(Basın : 12708 A. 8574) 183

kuki durumu; ihtilâf (var veya yok) ihtilâf varsa izahı; gibi hususlar yer almaktadır.

Hazırlanan teklifnamede mün-
demîç husus, 15 gün müddetle ve

Boru cinsi	Cetvel : 4 - Boru çap ve nisbetleri									
	BORU ÇAPLARI					mm.				
	İnch		Kısmî nisbet		%	Kısmî nisbet		%	%	mm.
	1	1 1/4	11/2	2	23/2	40	50	60	70/75	200
Jütlü çelik	3/4	3.2	19.2	16	25.4	22.4				
Asbestli çimento							23.3	5.5	15.3	7.3
Font									16.6	21.7
Beton										50
Yekûn										50
										2877 km.

bir zabıtla tevsiki neticesinde belediye ilân yerlerine, köy odalarına, umumi yerlere asılarak ilân edilmekte, ilân müddeti sonundan itibaren 7 günlük itiraz süresi içinde vaki olacak itirazlar etraflı olarak tetkik edilmek suretiyle ve tahsis teklif formlarına ilişik olarak merkeze gönderilmektedir.

Adı geçen ilânda; membain adı, ili, ilçesi, bucağı, köyü yazılmakta ve bu membadan ne miktar suyun, hangi köye veya köylere tahsis edileceği belirtilmektedir.

Bu şekilde hazırlanan teklifnameler ile bunlara ekli itiraz dilekçeleri «İçmesuyu Tahsis ve Tevzi Komisyonu» nda incelendikten sonra karara bağlanmaktadır.

Kaynak tahsis teklifleri ve bunlara ekli itiraz dilekçelerinin incelenmesinde; en fazla şikâyet konusunun sulama suyu olarak kullanılan bir kaynağın bir kısmı veya tamamının içmesuyu olarak alınmak istenmesi olduğu anlaşılmıştır. Bilhassa, su ihtiyacı fazla olan grup köylere tahsis edilen kaynaklar hakkında itiraz dilekçelerinin fazlalığı dikkati çekmektedir.

Yine kaynakların, içmesuyu, hayvan sulaması ve değirmen çevirmek maksadıyla kullanıldıklarından bahisle, diğer köylere verilmemesi hususu yapılan itirazlar arasındadır.

İçmesuyu ve hayvan sulaması maksadıyla kullanıldığı ifade edilen kaynaklardan, çeşme ve yeteri kadar yalaklar yapılmak suretiyle kısmen ucuz bir çözüm tarzı ile kaynaktan faydalananların hakları korunmuş olmaktadır.

Yine bir köyün hudutları dahilindeki kaynağın başka köy veya köyler için alınması halinde o köyün de su durumu tetkik edilmekte ve köyün suya ihtiyacı olduğu anlaşılırsa su isale işi diğer köy veya köylerle bir grup halinde müştereken halli imkânı araştırılmakta veya içmesuyu mevzuu münferit olarak öncelikle ele alınmaktadır.

Kaynağın sulama suyu veya değirmen döndürmede kullanılması halinde; kaynak verimi ile alınacak su miktarlarına göre, bir sulama havuzu yapmak ve tahsisten arta kalan suyun zayıtsız olarak sulama sahasına veya değirmene kadar

iksalı veya kapalı bir kanal içinde götürmek suretiyle şikâyet konularının önlenmesine çalışılmaktadır.

Tahsis edilen su miktarının fazla olması halinde içmesuyu için alınan su kadar suyun, kaynağın olduğu mahalde sulamaya verilmesini teminen, bu civar dereler üzerinde gölet yapılma mevzularının da etüd edilmesi çalışmalarımız arasındadır.

Bütün bu çalışmalar çok uzun zaman almaktadır. Bir kaynağın herhangi bir köye içmesuyu maksadı ile alınacağı ilân edilince uzaktan ve yakından en ufak bir alâkası olan kimse, (bazen bir menfaat koparabilmek düşüncesi ile) sudan faydalandığını öne sürerek bu suyun alınmamasını onun yerine daha yakın ve daha bol sarfiyatlı suların mevcut olduğunu, isimlerini belirterek iddia eder. Mahallinde yapılan tetkik neticesinde, bahsedilen suların hem daha uzak hem de sarfiyatlarının kifayetsiz olduğu görülür. Yine, köy namına yapılan itirazların çoğu, köy hayatının alınacak suya bağlı olduğu, su alındığı takdirde kendi köylerinin de oradan kaldırılmasının icap edeceği şeklindedir. Dilekçe üzerine dilekçeler verilir... Dosyalar dolar yenileri açılır... Heyetler gelir, heyetler gider... Suyu vermeğe katıyen razı değildirler Oy-saki her el atılan kaynaktan bir miktar su alınsa bile, kaynak inkışaf ettirildiğinden ve daha önce bahsettiğimiz tesisler yapıldığından, çoğu zaman netice kullananların lehine çözümlenmektedir.

Nitekim gayet ihtilâflı olan kaynaklar üzerindeki çalışmalar neticesinde suyu vermek istemeyen köylerin «Allah razı olsun» dedikleri çok duyulmuştur. Meselâ :

Kayseri - Tomarza Gülören grup köylerine isale edilen su Cebir köyü hudutları dahilindedir. Bu grup köylere ait avan projeler 1958 yılında ikmâl edilmiştir. Ancak kaynak ihtilâfı dolayısıyla projelerin tatbikine imkân bulunamamıştır. İhtilâf konusu 1962 de halledilebilmiştir. Cebir köyüne sıhhi su getirilmiştir. Grup köylere alacağımız kaynak civarına bir sulama havuzu yapılmış ve şimdilik isaleye köylerin 10 senelik ihtiyaçları bağlanarak ar-

tan su dolu savaktan, sulama havuzuna bırakılmıştır. Şantiye sefi bir meslekdaşımızın hayatına bile kasdetmeye teşebbüs eden mezkûr köy şimdi hayır duada bulunmaktadır.

Çorum - Sungurlu - Akçakoyunlu grup köylerine, Büyük Polatlı ve Zangı köyleri hudutları içinde bulunan iki kaynaktan içmesuyu verilecektir. Her iki köyde (bilhassa B. Polatlı) suyu vermemek için ne mümkünse yaptılar. Mevzuun halli için tam altı ay çalışıldı, tekrar tekrar mahallinde etüdler yaptırıldı, tetkike gönderilenler taşlandı.. neticede başka imkân olmadığından yine aynı sular üzerinde karar kılındı.. Her iki köye de öncelikle içmesuyu getirilmesi işine başlandı ve

formaliteler ikmâl edildiği halde 3 l/sn. lik su alınamamıştır.

Zira, iş mahalline gitmeye muvaffak olunamadığından işe başlanamamıştır.

Menba ihtilâflarının halinde, idari amirlerinin tutumu son derece mühim olmaktadır. En ufak bir müsamaha, ihtilâf konusunu körüklemektedir. Otoriter idarecilerin muntakasındaki işlere ait ihtilâfların gayet süratle neticelenmekte ve inşaatlar normal yürütülmektedir.

— 4 — Proje çalışmaları :

İstikşâfi etüd raporlarının tanzim ve tasdikini müteakip yapılan kaynak tahsis ve tevzi çalışmalarından sonra programa bağlanmış işler için projeler hazırlanmaktadır.

den alınmıştır. Bu maddede aynen: (Kâfi miktarda sıhhi ve içmesuyu olmayan bütün köyler ve köy mahallelerinin tesbitinden sonra :

- a) İhtiyacı en çok,
- b) Nüfusu en kalabalık,
- c) Nüfus başına su getirme masrafı en az,
- d) İçmesu tesisleri için menba, para ve arazi hibe eden,
- e) Birkaçı köye ait işlerde aralarında birlik kuran,
- f) En fazla iş birliğinde bulunan,

köylere, bağlı bulundukları vilâyetlerle teşriki mesai ederek, rüçhaniyet sırası verilmek suretiyle DSİ. Genel Müdürlüğünce her malî yıl başında üç yıllık çalışma programları hazırlanır) denmektedir.

Bu maddenin ışığı altında, öncelik hesabı şöyle yapılmaktadır.

a) **Su ihtiyacı** : Mevcut sıhhi su miktarı esas alınarak halihazır nüfusa göre su ihtiyacının % 100 ü mevcut ise (0) puan, hiç suyu yoksa (50) puan, aradaki değerler için mevcut suyun % si nisbetinde puan verilir.

b) **Nüfus** : Halihazır nüfus esas olarak alınır. Her 50 nüfus için 1 puan verilir. Grup köy halinde gruba dahil köy ve kasabaların mecmu nüfusu köy ve kasaba adedine bölünerek bulunan vasatî nüfus hesaba esas alınır.

c) **Nüfus başına su getirme masrafı** : Keşif bedeli ve halihazır nüfus esas alınarak, keşif/nüfus nisbetinin her 10 TL. için (—1) puan verilir.

d) **Menba, para ve arazi hibe edilmesi** : Hibenin paraca değeri bulunur. Bu miktar için keşfinin % si olarak ifade edilir ve bu yüzde miktarı alınıp buna —10— sabit rakamı ilâve edilir. Bulunan adet verilecek puandır. Hibe olmayan haler ve % 1 den küçük hibe değerleri için puan verilmez. Yani toplam olarak (0) puan verilir.

e) **Birlik kurmak** : Grup halindeki köyler ve kasabalar için mevzu bahis olup aralarında birlik kuran gruplara 25 puan verilir. Kurmayanlara (0) puan verilir.

f) **İşbirliği** : Köylünün yapacağı işbirliğine göre (0—10) puan verilmektedir. Bu esaslar dahilinde

Su yolunda km. ce yürüyüş (Ağrı - Doğubeyazıt - Tavla Köyü) Bu kadar uzaklardan taşınacak su ile ne kadar temizlik olur?

her iki köyde sanki hiçbirşey olmamış gibi hayatlarından memnun şimdiler...

Burada, mühim bir noktaya işaret etmek istiyorum. Vatandaş senelerce kötü politikacılar tarafından aldatılmış olduğundan yapılacak işlerin sözle yazı ile anlatılmasına inanmamaktadır. Bu bakımdan şiddetle muhalefet etmektedir. İnşaat sırasında vad edilen hususların yapıldığını görünce direnmekten vazgeçmektedir.

1962 inşaat programında Kayseri, Bünyan, Akkışla kasabasına su getirilmesi işi vardı. Kasabanın su ihtiyacı 3 l/sn. dir. Su kaynağının verimi 900 l/sn. dir. Bütün kanuni

je programına etüdü yapılan köylerden öncelik sırası müsait olanlar alınmaktadır.

Öncelik sırası ne demektir?

Memleketimizdeki susuz köy sayısının çok fazla olması dolayısıyla, hangi köylerin öncelikle programlarda ele alınmasının icap ettiğinin tesbiti bakımından, vazedilmiş bulunan bazı kriterler muvacehesinde her köye puan verilmekte ve bu suretle bir sıra meydana getirilmektedir ki buna öncelik (rüçhaniyet) sırası adı veriyoruz.

Öncelik sırası (priorite) hesabında verilmiş bulunan esaslar, 7478 sayılı «KÖY İÇMESULARI HAKKINDA KANUN» un 3. maddesin-

her köy için toplam puan bulunmaktadır. Bir vilâyet dahilinde, en yüksek puanı alan köyler proje ve inşaat programlarına alınmaktadır.

Proje yapılmasına, arazi ölçme işiyle başlanmaktadır. İhtilâflı menbalara ait arazi ölçüleri sırasında çoğu zaman, mahallî reaksiyonların fiiliyata geçtiğine şahit olmaktadır. Kazık çakılıyor, suyumuz elden gidiyor diye çoluk çocuk, kadın, ihtiyar topoğraf ekiplerini taşılayıp kovaladıkları sık sık başa gelen olaylardır. Bu olaylara yüzlerce misal vermek mümkündür. Ben fazla uzaklara gitmiyeceğim... 1962 senesinde Ankara - Kızılcahamam - Akdoğan köyü (İstanbul yolu üzerindedir. projesine ait arazi ölçülerini ya-

haline getirildiğinden rutin çalışmalar asgariye indirilmiş ve teknik güç daha faydalı hale sokulmuştur.

Ancak inşaat sırasında özellik taşıyan, tiplerin uygulanmasına imkân olmayarak yapılara ait plânlar hazırlanmakta, tatbikat projelerine eklenmektedir.

Proje kriterleri :

Köy içmesuyu projeleri aşağıdaki kriterlere göre tanzim edilmektedir.

1 — Projeler 30 sene sonraki nüfusa göre hesaplanmaktadır.

2 — İnsan başına günde 60 litre, büyük baş hayvanlar için 50 litre ve küçük başlar için 15 litre su esas kabul edilmektedir. Projelerin çok

okul, cami yanları ve köy meydanları tercih edilmektedir.

7 — Şebeke hesabı, günlük ihtiyacın 1,5 misline göre yapılmaktadır.

8 — Terfi binalarında umumi yetle 2 adet motopomp monte edilmektedir. Bunlardan biri yedek, diğeri asıldır.

9 — Terfili tesislerin işletme ve bakım müşkilâtı ka'le alınarak % 30 yatırım fazlasına kadar cazibeli sistemler tercih edilmektedir.

5 — İnşaat işleri :

Projesi biten işlerden önceliği olanlar inşaat programlarına alınmaktadır.

İnşaat işleri iki şekilde yürütülmektedir. Grup köy, kasaba ve büyük köyler gibi nisbeten keşif bedelleri yüksek olan işler umumiyetle ihale suretiyle, küçük veya hall yardımını fazla olan işler de emane suretiyle yapılmaktadır.

Bu safhada, daha önce yapılmış bulunan projeler, eldeki mevcut boru cinsine göre yeniden revize edilmektedir.

Memleket dahilinde imal edilecek küçük çaplı jütlü çelik borular hariç, diğer font ve asbestli çiment borular memleket ihtiyacına cevap vermekten çok uzaktır. Büyük çap boru (100-200 mm) teminindeki müşkülât dolayısıyla, inşaatlarımızın çoğu normal ilerleyişin çok altında bir tempo ile yürütülmektedir. Bu yüzden bu sene suya kavuşmasını ümit ettiğimiz köylerin çoğu, temiz ve sıhhi içmesuyunu 1964 senesinde içebileceklerdir.

Lüzumlu boruların ithal yoluyla temini hususunda müteahhitlere verilen müsaadeler de fazla bir iş yaramamaktadır.

Döviz tahsisine için Maliye Bakanlığı ile Odalar Birliği arasında mekik dokumak icap etmekte, aylık sonunda döviz çıkarılabilen müteahhitler kendilerini muzaffer adanmaktadır.

Boru işinin bu çıkmaz yola receğini önceden sezerek bir kısım boruların DSİ'ce ithali için geçen sene beri çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, yerli boru imal edilecekler karşımızdadır. Bütün iyi niyetlerle yerli sanayiın kalkınması için

Bir çok köylerimizdeki mevcutlarından çok daha iyi bir sarmuç, üzeri sac kapaklı ve kilitli, her aile günlük hissesine düşen miktar su alacaktır (Gaziantep - Yavuzeli - Sarılar Köyü) İçindeki suyun sıhhi olduğuna inanabiliyor musunuz?

pan ekip, komşu köylerin anı hücumuna uğrayıp bayılıncaya kadar taş ve sopalarla dövülmüşlerdir.

Yine geçen sene, Ankara - Gündül - Ağabaş grup köylerine ait arazi çalışmaları, Kaymakamlıktan alınan jandarma yardımına rağmen yapılamamış ve ölçme işi yarıda bırakılmıştır.

Bir içmesuyu işine ait arazi ölçüleri ikmal edilince, bu ölçüler, büroda kıymetlendirilmektedir. Kati projelerde kaptaaj, maslak, depo, terfi dairesi, çeşme, yalak, tahliye, vantuz ve deregeçidi gibi sınaî imalât resimleri bulunmamaktadır. Sınaî tesislere ait muhtelif projeler tip

pahalı olması halinde insan başına ihtiyaç 40 litreye düşürülmektedir.

3 — Projesi yapılan köyde herhangi bir özel sarfiyat isteyen tesis varsa su ihtiyacı nazarı itibare alınmaktadır.

4 — Su depoları veya depolu çeşmeler, günlük ihtiyacın % 1/3'ne göre ebatlandırılmaktadır.

5 — Köylerde şebeke tesisi yapılmamakta, kasabalarda şebeke ana boruları fersedilmektedir.

6 — Her 200-300 nüfusa bir çeşme yapılmakla beraber dağıtım mahalleler de ka'le alınmaktadır.

Çeşme araları azami 700 mt. olmaktadır. Çeşme yerleri olarak

susunda yapılan yardımlar unutularak, memleket ihtiyacına cevap verecek istihsalî yapamadıkları ve yapamayacaklarını bile bile, muhtelif mercilere müracaatla ithal yollarını kapamak isterler. Döviz tahsis mercileri, bu dâvaya, işin başındakiler kadar inanmış olamayacaklarından, «acaba yerli imkânlarla boru ihtiyacı karşılanamaz mı?» diye bir soruya takılır kahırlar. Bir yığın yarışmalar olur, bu suretle günler, haftalar, aylar geçer... neticede geçen kış elimize geçecek olan 300 cm lik borunun ilk partisi ancak Ağustos ortalarında memleketimize gelmiş olur.

zırhklarına başlandığı, İzmit Manesmann - Sümerbank Boru Fabrikasının 3", 4", 5", 6" lik boruların imalatına geçeceği ilgililerle yapılan temaslar neticesinde öğrenilmiştir. Bu bakımdan 1964 ve ilerki senelere ait içmesuyu inşaatları çok daha müsbet bir şekilde yürütülebilecektir.

Köy içmesuyu tesislerinin inşaları sırasında karşılaşılan güçlüklerden biri de, mahallen yapılması vaadedilen amelî yardımlarla, çalışma programının ayarlanmasıdır. Kendi imkânlarımıza göre hazırladığımız programların bazı ahvalde tatbikine imkân olmamakta-

dır ama filân personel, filân sebepten kızmıştır o köye..... veya eski muhtardadır hata, işi idare edemiştir..... falan partidendir..... de ondan yapamamıştır..... Köye getirilecek suyun ayağı üzerinde muhtarın bahçesi vardır da ondan işi kösteklemiştir. v.s.

Bütün bu zorluklara rağmen çalışma gücümüz asla kırılmamaktadır 7478 sayılı KÖY İÇMESULARI HAKKINDA KANUN» un ilk tatbikat yıllarıdır. Bu itibarla reaksiyon fazla olmaktadır.

Önümüzdeki senelerde, çok daha müsait çalışma şartları bulacağımıza inanıyoruz. İstigal ettiğimiz mevzuun ulviyeti, karşılaşılan güçlükleri masnetmektedir.

Yazımızdaki tesadüfî üç-dört fotoğrafla belirtmek istediğimiz 30 bin köyde yaşayan 10 milyon vatandaşımızın acıklı hali, çalışmalarımızın enerji kaynağıdır.

KÖY İÇMESUYU YATIRIMLARI

a — Yapılmış olan yatırımlar, 1963 senesi sonu itibariyle köy içme suları için yapılmış ve yapılacak olan yatırım miktarı 436.851.317 TL. olacaktır Bu yatırımların senelere göre dağılışı cetvel 4 de verilmiştir.

Cetvel : 4 - Köy içmesuyu yatırımlarının senelere göre dağılışı.

Tahsisat 1000 TL.	Sene
150	1938
80	1939
14	1940
14	1941
32	1942
50	1943
50	1944
20	1945
35	1946
35	1947
200	1948
300	1949
1.300	1950
5.400	1951
20.000	1952
25.000	1953
20.000	1954
20.000	1955
20.000	1956
27.000	1957
18.000	1958
39.000	1959
54.000	1960
25.000	1961
78.671	1962
82.500	1963
436.851	Yekûn

eşme başında kümeleşme (İsparta - Büyük Kabaca Kasabası) Bu çeşme, imkânları çok daha müsait olması icap eden bir kasabamıza aittir. Köylerdeki hali tasavvur edebiliyor musunuz?

Bu sene ihalesini yapmış olduğumuz 530 km lik asbestli çimento borular da yine aynı rotayı takip etmek üzeredir.

Bunlara ilâveten 380 km font boru ihalesi de yapılmış bulunmaktadır.

Bu boruların temini halinde programların normal yürütülmesi olanmış olacak, aksi halde işlerde çıkma vukubulacaktır.

Önümüzdeki senelerde boru temin imkânlarımız daha müsait olacaktır. Kartal'daki asbestli çimento ru fabrikasının tevsi edileceği Anra'da yeni bir asbestli çimento ru fabrikasının kurulacağı, İstanbul'da plâstik boru fabrikası ha-

dır. Çalışmalarımızın en kesif olduğu zamanlarda köylünün hasadı vardır veya köy halkı yazın çalışmak için göç etmiştir. Civar merkezlerle su güzergâhını tesbit ederek köylüye teslim ederseniz kanalı açın diye haftalar, aylar geçer açılmaz kanal..... Vadedilen yardımı yapmaz iseniz programdan çıkarılacaksınız ihtarnamesi gönderilir. Buna rağmen yine de işi yapmıyanlar olur ve programdan düşülür.

Ancak, iş bu kadarla da kalmaz. Köylü kışın kanalını açmıştır veya muhtar değişmiştir. Yeni mali yılda yeniden karşınıza gelirler heyet halinde..... Hata, ya bizim teşkilâtta- dır, kanalları zamanında açmışlar-

Bu tahsisatlar (Son seneler haric) vilâyetler kanalıyla sarfedilmiştir. Yapılan işlerin hemen hemen hepsi, bir etüd ve projeye istinat etmemektedir. 7478 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden sonra plân ve proje isteme hususunda yaptığımız mücadele, maalesef henüz müsbet bir netice vermemiştir. Eleman kıfayetsizliğinin bunda tesiri olduğunu kabul etmekle beraber alışılmış zihniyetin bir devamı olmasından endişe etmekteyiz. Bu sene vilâyet programında bulunan 822 adet köy içmesu işlerinden 180 adedine başlanmış olduğu, ilk üç aylık çalışma raporlarının tetkikinden anlaşılmaktadır. Buna rağmen bize intikal eden

paraların çoğu, hedefine ulaşamadığından bu fakir milletin kesesinden yeniden çıkmak zorundadır.

Köy içmesu işlerine politikacıların müdahalesine işaret etmeden geçemeyeceğim.

Geçmiş senelerde seçim zamanları, ulufe dağıtır gibi her köye dağıtılan ve hiç bir köyün derdine derman olmıyan 100-500 m. tuldeki boruları, geçen senelerde zor tophya-bildik.

Bugüne kadar köy içmesuyu işlerinin, her kademede başka başka kimseler tarafından kendi anlayışlarına göre yapılması ve bir tek müessesenin sorumlu olmaması bu gibi aksaklıkları doğurmıştır. 67

yapılabileceği belirtilmektedir. Şa sen bu fikrin tamamıyla karşısındayım. «İyi» terimi izafi olduğundan şahıslara göre değerlendirilmelidir. Ucuzluk keyfiyetine gelince bir proje standartlara uygun olara tatbik ediliyorsa aynı fiata mal o ması icap etmektedir. Vilâyetleri aldığı köylü yardımlarını DSİ. c almamaktadır.

Fakat asıl fikir bu değildir. 4 No.lu cetvel tetkik edilirse köy içmesu işleri için vilâyetlere tevzi edilen tahsisatlar her sene artarken 1962 ve 1963 yıllarında bu tahsisatların ancak 12 şer milyonu dağıtmış gerisi DSİ. ce harcanmıştır. E sebeplerdir ki son senelerde vilâyetlerden şikâyetler çoğalmıştır.

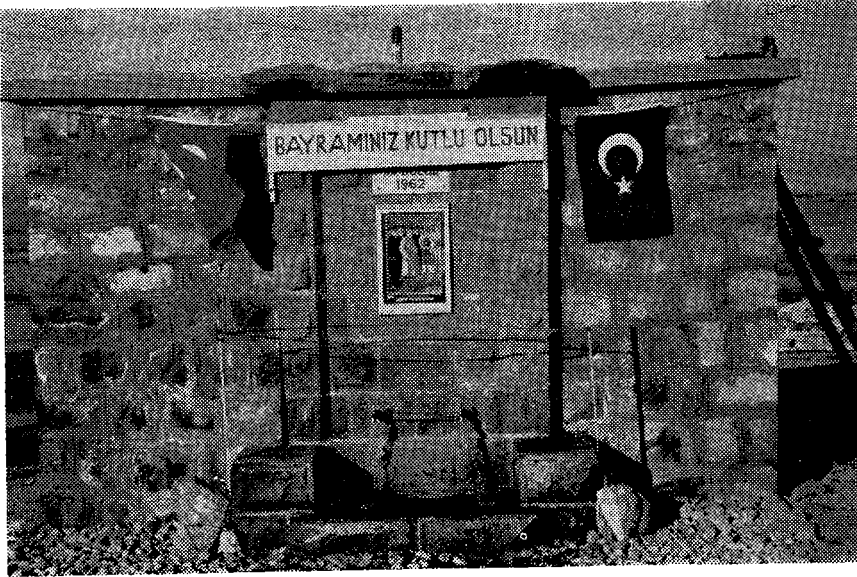
Bu memleketin kalkınması için sarfedilecek her bir kuruşun yeri de, plân ve projesine uygun olarak yapılmasını arzu eden bir vatandaş olarak, köy içmesu işlerinin vilâyetlerden tamamıyla alınarak bir tı mesul idare altında toplanmasının istikbal için faydalı olduğuna inanmaktayım.

Basit içmesuyu işleri nihayetermek üzeredir. Her projenin ke dine has özellikleri vardır. Senelerce bu konuda çalışmış arkadaşlarımız, karşılaşılan problemlerin hı linde müşkülât çekmektedirler. B makalıp kaptaj, isâle devri kapamıştır. İşlerin gerek mühendis ve gerekse sağlık yönünden müt hassis kimseler tarafından yürütü mesinde mutlak zaruret vardır.

4 milyarlık bir yatırım istey köy içmesu işlerini eskisi gibi tı rar vilâyetlere bırakmak, hiç ş hesiz ki memleketin istikbali b mından yapılacak hataların en l yükü olacaktır.

b — Yapılması icap eden yarımlar :

İstikşâfi etüd kısmında mür rit köy, kasaba ve grup köyleri vermiş olduğumuz vasatı keşif dellerini gözönüne alarak, 7478 yılı kanun içine giren bir toplum içmesuyu tesisi için global olarak 110.000 TL esas alınır ve memle timizde mevcut köylerin yarı yarı suşuz olduğu düşünülürse köy iç suları için bugünkü rayiçlere g 3,3 milyar TL. na ihtiyaç vardır nebilir. (Devamı 39. Sayfa

Köyde Bayram — Kayseri Beydeğirmeni köyü çeşmesi açılış töreni

etüd raporu sadece 22, proje ise 11 adettir.

Oysaki, içmesu işlerinin proje-sizliğe hiç tahammülü yoktur. Kaynaklar üzerinde kâfi müddetle rasat yapılmadan, meydana getirilen tesisler, kurak mevsimlerde işe yaramaz hale gelmektedir.

Bugün, su talebi için müracaat eden köylerin % 30 u, içmesuyu tesisleri 1950 den sonra yapılmış bulunan işlere aittir. 30 senelik vasatı bir ömre göre hesaplanıp inşa edilen içmesuyu tesislerinin üç, beş senede işe yaramaz hale gelmesi etüd ve proje noksanlığından ileri gelmektedir.

Bu bakımdan, köy içmesuyu işleri için geçmiş senelerde harcanan

vilâyetteki içmesuyu tatbikatı 67 çeşit olmaktadır. Tatbikat birliğinin teminine imkân yoktur.

Bu hakikatler gözler önünde iken, nasıl oluyor da hâlâ bir kısım siyaset adamlarımız köy içmesu işlerinin vilâyetler eliyle yürütülmesini istiyorlar anlayamıyorum. Plânsız, programsız devrede bile bu işlerin vilâyetlerce yürütülemeyeceği düşünülerek DSİ. nin omuzlarına yüklenmiştir. DSİ. muazzam bir yük ve mesuliyet altına girmiştir. Gönüllü olarak ortaya çıkmamış, vazife devredildiği için yapmaya çalışmış ve çalışmaktadır. Henüz iki senelik tecrübe kazanmadan idari âmirlerin sesleri yükselmekte, köy içmesu işlerinin kendilerince daha iyi ve ucuz